

Erdei Sándor iparművész

- *Megmondanád, egészen pontosan mi is a beosztásod?*
- Úgy hangzik, hogy az észak-magyarországi területi, illetve ...
- *Kezdjük előlről.*
- Megpróbálom. Tehát a Képző- és Iparművészek Szövetsége Észak-magyarországi Területi Szervezetének Nógrád megyei titkára.
- *Gratulálok, nagyon szép. És ez mit jelent?*
- Én tartom a kapcsolatot a területi szövetség vezetésével. Ők Miskolcon találhatók. Tőlük kapom az információkat a szervezet életével kapcsolatos problémákról. Idetartoznak a kiállítások, a pályázatok, a művészek élet- és munkakörülményei. Természetesen ez oda-vissza alapon megy, s az én beszámolóimat ők közvetítik az országos szövetségnek. Tehát egy hosszú sornak vagyok a végén, s közvetlenül tartom a kapcsolatot a megyei művészekkel.
- *Hány képző- és iparművész van Nógrád megyében?*
- Huszonöt. Ebből tizenhét képzőművész és nyolc iparművész. Előbbiek grafikusok és festők, s van egy szobrászunk is. Az utóbbiak közül három üvegtervező, három keramikus és két textiltervező. Ebben a számban benne vannak a Képzőművészeti Alap tagjai is. Mi nem teszünk különbséget alaptag és szövetségi tag között, így jön ki a 25 fős létszám, de a megyében valójában csak hét szövetségi tag van.
- *Jó, ne számoljunk tovább, mert nem marad senki.*
- Igen, ez valójában kis létszám. De azt nem lehet csinálni, hogy mi magunk közül kizárjuk az alaptagokat. Ezt sem a létszám, sem a minőség, sem az emberi-alkotói önérték szempontjai miatt nem tehetjük meg.
- *S hogyan lesz valakiből alaptag?*
- Vegyünk egy konkrét példát. Van egy tehetséges fiatal szobrász Ballassagyarmaton, *Csemniczky Zoltán*. Május elején volt tagfelvétel, de akkor nem került szóba a neve. Túl nagy volt a jelentkezési hullám. Ősszel lesz az újabb szavazás, de akkor is igen nehéz lesz. Az alapba jelentkeznek évente hatszázan.
- ?
- Igen, jól hallottad, de nem vagyok biztos a számban. Lehet, hogy többen. A felvehető száma 5-7 művészjelölt. Újabban nagyon szigorú követelményeket támasztanak, de ez érthető is. Az alapnak már óriási létszáma van Magyarországon. Kb. 5000-en vannak. Sokan közülük nem is folytatnak művészi tevékenységet, csak élnek ezzel a címmel, töltik a létszámot és különböző jogokat formálnak maguknak. Műtermeket kérnek, de nem használják. Van műtermük, de másra használják és nem lehet tőlük elvenni, mert alaptagok. Ha az ember arra gondol, hogy azoknak kellene megadni ezeket a lehetőségeket, akik valóban tehetségesek, akkor nagyon sok cserét kellene csinálnunk, s igen drasztikusan.

– *Te megtennéd?*

– Szó nélkül. Odaadnám a műtermet annak, akiről tudom, hogy szorgalmasan dolgozik, de semmilyen feltétele nincs meg a nyugodt alkotó munkára. Műterem nélkül a művész lehetetlen helyzetben van.

– *A megyében, hogy állunk ezzel?*

– Szerencsére jól. Mármint műterem-ellátottság tekintetében. Gyakorlatilag mindenkinck van műterme. A probléma csak az, hogy nem mindegyik megfelelő. *Földi Péter* most például egy egészen kicsi lyukban dolgozik, de hamarosan készen lesz az új műterme. *Szalmári Bélának* sincsenek megfelelő feltételei a munkához, de azért ő is tud dolgozni és jól dolgozni. Az iparművészek többsége gyárban dolgozik, tehát a feltételeik eleve biztosítottak. Az alapellátást nézve tehát nem állunk rosszul.

– *Jó. De akkor miben állunk rosszul?*

– A megyében az állami és pártfórumokon, a szakszervezetnél és még sok helyen, rendszeresen foglalkoznak a művészekkel és ők is lehetőséget kapnak, hogy problémáikat elmondják. Meg is teszik, s ilyenkor általában panasznapra. Ezeknek a sirámoknak a legtöbbször irreális, elmondjuk egyáltalán nem veszi figyelembe azt a társadalmi valóságot, ami körülvesz bennünket. Persze nehéz itt igazságot tenni. Az intézmény elmondja, hogy ő minden tőle telhetőt megtett a művészért (pályázat, kiállítás, díjazás, vásárlás stb.). A művész azt mondja, hogyha tőle azt várják el, hogy legyen jelen a megye művészeti, horribile dictu, közéletében akkor neki a műveivel kell szerepelni és nem a szájával. Ehhez alkotni kell, ahhoz pedig pénz kell, hogy az anyagokat megvegye hozzá. A vásárlás pedig kevés, tehát egyre kevesebb műalkotás születik. A vásárlási lehetőségek beszűkültek, s ez mindenkire kihat. A művészek általános közérzete rossz, mert úgy érzik, hogy a társadalom képtelen őket eltartani, sőt nem is akarja eltartani.

– *Erre szokták mondani: ha olyat alkottok, akkor tőletek is fogunk venni...*

– A kérdés onnan indult ki, hogy a művész nem termelt jót, vagy a közönség nem akarta befogadni. Nézzük például a salgótarjáni tavaszi tárlatot. Egyre kevesebb megyei művész vesz rajta részt. S ez nem csak erre a tárlatra vonatkozik, hanem a jelentősebb kiállításokra általában. Az a helyzet, hogy nincs kedvük kiállítani. Mert amíg évekkal ezelőtt majd' minden megyei kiállító művész díjat kapott, addig volt érdeklődés. Ahogy a tárlat nyitott az országra, úgy jutottak többen díjhoz kintről is. És természetesen a zsűri minőség szerint ítélte, s nem lakóhely szerint. Ezzel egyet lehet érteni. És ezzel a megyeiek hátrányba szorultak, mert a kvalitásuk nem ért fel a vendégekével. Sértődés támadt, s következményeit ma is érezzük, látjuk. Ezt a közönség és a zsűri is észrevette: ha ezek a művészek félvállról veszik az egészet, a minőségük sem igazi, akkor ne is adjuk nekik a díjat, hanem azoknak, akik megérdemlik. Szóval nem lehet tudni, hogy ki adta az első pofont, de ma már igen nagy pofozkodás folyik. Ebből se győztes, se vesztes nem lesz. Legfeljebb a rendezőknek lesz nagyobb gondjuk, hogy egyenként kell meggyőzniük a nógrádi művészeket, vegyenek részt a tavaszi tárlaton.

– *Csak arról van tehát szó, hogy ki mit fest és mikor sértődik meg?*

– Korántsem. Ennél én sokkal fontosabbnak tartom, hogy milyen a művészek között a kapcsolat a megyében. Sajnos nincs közöttük olyan kapcsolat, amellyel egymást tudnák ösztönözni. A főiskola ad valami alapot,

de az kevés. Ehhez kell még a saját tehetség, egyéniség. Az egyedül létrehozott, társtalantul megalkotott művekből mindig hiányzik valami. Így a művészet nem hasonlít arra, ahol a kor tart, s így nem ér sokat. Nem másolni kell egymást, de a művészetnek ott kell egységesnek lennie, ahol a társadalom is egységes, vagy ott kell különbözőnek lennie, ahol a társadalom is az. A művészeknek együtt kell dolgozni, beszélgetni. Mert végül is ki tudja a legjobban elmondani egy alkotás jó, illetve rossz részleteit, ha nem egy másik művész? A laikusnak vagy tetszik, vagy nem tetszik a dolog, de biztos nem tudja megmondani, hogy miért igen, miért nem. Olyan tanácsot nem tud adni, amit a művész megfogadhat és beépíthet alkotói folyamatába. Ez az ami nagyon hiányzik a megyében.

– *Hogy az egyik művész a másiknak a szemébe mondja, ez meg ez rossz a képeden? Már megbocsáss, de te idealista vagy.*

– Nem hiszem, hogy az lennék. Mindig is volt egy kis csoport, akik így csinálták. Annak idején Lóránt János, Czinke Ferenc, s még néhányan ilyen csoportot alkottak. Nemcsak barátok voltak, de őszinte művészek is egymással. Az őszinteség pedig feltételezi, hogy ismerem a másikat és a megfelelő módon tudom megmondani a véleményemet. Ez nem jelenti azt, hogy az illető meg is fogadja a tanácsát, de legalább meghallgatja. Hol vagyunk ma már ettől? Most kezd kialakulni talán egy újabb csoport, de sajnos csak egy csoport és nem az egész. De hát azt nagyon nehéz összehozni, hogy a művészek többsége egyszerre, egy helyen azonos céllal megjelenjen.

– *Hadd vágjak itt közbe. Beszéltünk a művész és az intézmények, művész és művész közötti kapcsolatáról. Szóljunk most a művész és a közönség kapcsolatáról. Elvégre nem lehet elvárni az államtól, hogy ő tartson el 5000 művészt. Nekem mint közönségnek kellene elsősorban vásárolni tőlük. De nem veszek, mert nincs rá pénzem, és az sem tetszik amit fest. Nem gombolyaggal játszó cicát akarok, de olyan modern képet, ami hozzám szól. Ha ilyen nincs, akkor nem veszek. Mi a megoldás?*

– Ez a legfőbb probléma, de a művészettörténet tanulsága szerint is mindig ez az egyik alapkérdés. A művészet mindig egy csoport részére készül. A nagyközönség számára nem lehet alkotni. Valakinek vagy valakiknek fest a művész, akik képesek befogadni az alkotását. Mert a befogadás is egyfajta alkotás. Az alkotás akkor teljesedik ki, amikor befogadták. Mind a kettőnek zseniálisnak kell lennie. A nagyközönségtől nem lehet elvárni, hogy teljességében zseniális legyen. De hogy egy megye el tudjen tartani egy művészt, minél szélesebbnek kell lenni annak a körnek, amely ennek az elvárásnak megfelel. S itt jelentkezik a probléma, hogy vajon meg lehet-e mindenkit tanítani arra, ami maga a művészet.

– *S hol tanuljuk meg, az iskolában? Ugyan kérlek!*

– Pedig ott kellene valahol kezdeni. Nyilvánvaló, hogy a befogadás lelki folyamatát nem lehet tanítani. De egy dolgot meg lehet tanítani: azt, hogy a tanulók felismerjék, mi az őszinte, emberi valóságos élmény azon a képen, amely előtt állnak. A gyerekek eredendően képesek erre a felismerésre, de a rajzoktatás során szép lassan kiölik belőlük ezt a képességet. Mert nem differenciálunk közöttük, sem az alkotás, sem a befogadás iránti érzékenységük szerint. Homogén művészetszerető közönséget akarunk nevelni, ilyen pedig nincs. S a gyerekekből közben szép lassan felnőttek lesznek.

– *Tehát erre nem tudunk érdemben válaszolni, s egy ideig senki nem is fog. Ennek a sorozatnak az a célja, hogy beszéljünk a művészeti szövetségek elmúlt évi közgyűléseiről. Lassan a képzőművészek üléséről is szólni kellene!*

– Idáig is erről volt szó szerintem. A szövetségben is ugyanerről folyt a vita, csak nem Nógrádról, hanem általában, ám nem az általánosságok szintjén. A képzőművész-szövetség gyűlése baráti légkörben folyt le. Azért mondom így, mert fed egy bizonyos tartalmat és igaz is. Az egyik fő kérdés a társadalmi mecénatúra volt. Egyetértettek abban, hogy a jelenlegi helyzetbe nem lehet belenyugodni, s keresni kell a folyamatos megoldások útjait. Ezt lehet nyugodtan is és lehet hóbörögve is, hamis ideológiák és elképzelések, fantasztá vágyak, s azokból született torz következtetések erős felhangjaival. Ilyenek nem voltak a gyűlésen. Az egyéni sérelmeket már a szakosztályi értekezleteken elmondhatták, s a közgyűlésen valóban a köz kérdései felett folyt a vita. Az a ritka eset fordult elő, hogy a művészek közgyűlésén a művészetről szolt a vita. Ezt nagyon jól tükrözte Pál Lénárd hozzászólása is, amelyben egyértelműen elhangzott, hogy a művészetek közül mi szorul ma Magyarországon támogatásra, vagy éppen védelemre, nem zárva ki a művészetek eredendő lényegét: az útkeresés, a válaszadás sokrétűségét, kísérleteit az életadta kérdésekre. Ez a folyamatos megújulási készség tartja ma életben a művészeteket és a művészeteket Nógrádban is, Magyarországon is.

– *Köszönöm a beszélgetést!*

PRAZNOVSZKY MIHÁLY